

ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНА ПІДГОТОВКА У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕЛІТАРНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Статтю присвячено розгляду формування інтелігентності та еліти в умовах професійної освіти завдяки загальнокультурній підготовці.

Ключові слова: загальна культура, загальнокультурна підготовка, інтелігентність, еліта.

Статья посвящена рассмотрению формирования интеллигентности и элиты в условиях профессионального образования благодаря общекультурной подготовке.

Ключевые слова: общая культура, общекультурная подготовка, интеллигентность, элита

The article examines the formation intelligence and elite in terms of vocational education through general cultural education.

Key words: general culture education, general education, intelligence, elite.

Постановка проблеми. Викладачу ВНЗ треба бути не тільки інтелектуалом і професіоналом, а ще й інтелігентом, необхідно оволодіння культурною спадщиною шляхом безперервної освіти та самоосвіти. І тільки в цьому процесі народжується потреба в новій для людини, високої, більш глибоко осмисленої, причетної, креативної діяльності, що і є основою створення нових духовних цінностей в собі, в інших людях, в загальній культурі. Це не високі слова, це планка, яку повинна ставити собі інтелігентна людина.

Мета статті - розвиток особистості-інтелігента в гармонії із загальнокультурною підготовкою.

Виклад основного матеріалу. Проблема формування інтелігентності в умовах професійної освіти загострилася у зв'язку з кризовим станом освіти як культурного інституту, занепадом духовної культури, зі зниженням престижності педагогічної професії.

На сьогоднішній день в різних концепціях виховання, програми, методичні розробки і навіть у державних документах про освіту поки що

формуванню цієї якості людської особистості не приділено достатньої уваги. Тут відкривається широке поле дій в пошуку і вдосконаленні освітньої технології.

Викладач повинен вміти добре пояснювати, чому бути культурною, моральною і розумною людиною корисно, а виростати злочинцем все-таки не варто.

Інтелігентність - властивість людини, що виражається у налаштованості на культуру, на розум, на розуміння, у відчутті цінності і необхідності культури. Інтелігентна людина завжди необхідна в суспільстві, бо лише вона, толерантна і доброзичлива, чуйна і привітна, небайдужа до людей і всього світу в цілому, може відчутти по-справжньому, що потрібно іншим, віддатися своїй справі всім серцем заради суспільного добра.

Кожен випадок прояву терпимого і гуманного ставлення є дуже важливим кроком до закріплення інтелігентності. Навіть висока освіченість не є гарантією інтелігентності. Інтелігентність звичайно приписується особам, які мають формально зрозумілу освіченість. Але освіченість не є її необхідним, тим більше - достатнім атрибутом: інтелігентність може бути властива будь-якому члену суспільства. Нині закріпленість ознак інтелігентності за представниками жодним класів, "прошарків", професій, спеціальностей, за власниками різних дипломів та атестатів - не більш ніж стереотип повсякденної свідомості.

Необхідно проводити активний пошук шляхів, які забезпечують можливість формування педагога-професіонала нового складу, оскільки одним з найактивніших творців культури, яка виховується в людині з самого раннього дитинства, виступає викладач. Основний напрям - формування професійного ідеалу-педагога, здатного робити такий вплив на студента, яке забезпечувало б йому успіх інтелектуального, загальнокультурного, емоційного та морально-вольового розвитку. Саме педагог-інтелігент має володіти такими характеристиками як ввічливість, елегантність, смак, з одного боку, і толерантність, принциповість, відповідальність, з іншого.

Інтелігентність в сучасних умовах - один із затребуваних життєвими моментами гуманізації та гуманітаризації загальної та професійної освіти.

Провідну роль у формуванні інтелігентного фахівця-педагога повинна виконувати система вищої педагогічної освіти.

Викладач - інтелігент, який викладає свій предмет з опорою на духовний базис загальної культури, виховання, буття, саме в цьому бачить запоруку безпеки та збереження нації. Це не порожні слова, це складна мета роботи українських освітніх установ.

Зараз є реальна можливість дати людині оволодіти не тільки базовими професійними знаннями, але і загальнокультурною підготовкою, на основі якої можливий розвиток усіх сторін особистості, урахування її суб'єктивних потреб і об'єктивних умов, пов'язаних з матеріальною базою і кадровим потенціалом освіти. Розвиток особистості в гармонії із загальнокультурною підготовкою залежить від рівня освоєння базової гуманітарної культури. Цією закономірністю обумовлений культурологічний підхід до відбору змісту освіти. У цьому зв'язку самовизначення особистості у світовій культурі-стрижнева лінія гуманітаризації змісту освіти.

Перший крок до інтелігентності і відповідно до загальнокультурної підготовки - доброзичливість її треба виявляти у вчинках: розмові, манері поведінки, у погляді. Треба вчитися ввічливості в спілкуванні. Завжди здавалося, що це один з найлегших показників досягнення елементарної вихованості.

Зростає необхідність подальшої науково-соціологічної розробки цієї проблематики. Її доцільно включати в програми гуманітарних дисциплін у вищих навчальних закладах усіх типів як один із затребуваних життєвими моментами гуманізації та гуманітаризації сучасної загальної та професійної освіти. Інтелігентність - це риса, яка дуже необхідна не лише для правильного і ефективного спілкування, для побудови гарних стосунків між людьми, між людиною і природою, а навіть і для того, щоб побудувати державу, розвивати країну, адже саме інтелігентні люди визначають розвиток

не лише культури, науки, освіти, а й у цілому суспільства. Саме від людей інтелігентних, здатних зрозуміти й допомогти, залежить, як буде розвиватися те суспільство, у якому вони живуть, адже ці люди завжди готові взяти на себе відповідальність за все, що роблять для інших.

Інтелігентність можна в собі розвивати і досить успішно в будь-якому віці, людям будь-якої професії, а не тільки пов'язаних з розумовою діяльністю, адже інтелігентність передусім відображає стан Вашої душі, Вашої загальнокультурної підготовки.

Власне високо інтелігентні особистості формують еліту суспільства. Водночас далеко не всіх людей з вищою освітою можна віднести до інтелігенції, а тим паче до еліти суспільства.

Поняття «еліта» і «інтелігенція» дуже близькі за походженням: Інтелігенція є духовною елітою нації, яка «визначається передусім тим, що відшуковує нові моральні ідеали, шляхи відтворення великого суспільства, нові більш досконалі, достойні засоби єднання людей, більш високі цілі» [1 с. 15].

Зміна соціально-економічних відносин, що відбувається сьогодні в нашій державі, впливає на зміну свідомості і поведінки людей, що, в свою чергу, призводить до зміни встановлених норм, культури.

Загальнокультурний прогрес проявляється, перш за все, у гуманізації існуючих суспільних поглядів, збагаченні змісту моральних ідеалів, з позиції яких оцінюється життєдіяльність індивіда і суспільне життя в цілому. Саме через моральні погляди виявляються зв'язки загальнокультурної підготовки з усіма сторонами життя суспільства.

Кожна культурна людина повинна не тільки знати і дотримуватися основних моральних норм, але й розуміти необхідність визначених етичних принципів і правил, володіти загальною культурою.

Професія вагомий, але далеко не єдиний чинник вияву загальнокультурної підготовки, вона не формується і не визначається професією, а лише у ній і через неї виявляється [3 с. 413].

Думка академіка І.Зязюна є надзвичайно цінною у даному контексті - кінцевим підсумком освіти є внутрішній стан людини на рівні потреби пізнавати нове, здобувати знання, виробляти матеріальні і духовні цінності, допомагати ближньому, бути добротворцем. Вищий підсумок освіти - духовний стан нації, зростання національної самосвідомості [2, с. 15].

Зміст освіти повинен спрямовуватися не тільки на засвоєння професійних знань і навичок, а й на створення умов для особистісного зростання і розвитку, формування ціннісних орієнтації самоактуалізованої особистості. Це є особливо актуальним, коли мова йде про формування людини елітарного типу, яка повинна займати провідне місце як у сфері своєї професійної діяльності, так і сфері поширення морально-етичних цінностей, формування і розвитку етичної і особливо загальної культури суспільства.

У суспільстві саме еліта є носієм усталеної системи цінностей. Лише вона, яка за своєю суттю повинна займати унікальне провідне соціальне становище, може впливати на домінуючі цінності та загальнокультурне вдосконалення у суспільстві в цілому. Характерними ознаками еліти є сума певних особистісних рис; володіння особливими культурними і інтелектуальними якостями; почуття відповідальності і обов'язку; загострене відчуття свідомості; раціональність; енергійність; чесність; креативне мислення й альтруїстичний, далекоглядний світогляд; уміння ставити суспільне вище особистого; спроможність на вчинок; доброчесність; мудрість і справедливість; здатність бачити і знаходити достоїнства інших, цінувати інтереси та думки тих, хто знаходиться поруч; повага до особистості іншого; уміння співстраждати і гостро сприймати чужу біду; постійна робота над самоосвітою та власним особистісним розвитком [1].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Загальнокультурна підготовка покликана забезпечити правильне сприйняття особистістю моралі, її місії в житті суспільства, розуміння і застосування моральних принципів, норм і стандартів, оволодіння морально-етичними методами

взаємодії тощо. Використання загальнокультурної підготовки у процесі формування елітарної особистості дозволить створити умови для перетворення загальної культури в рушійну силу духовного оновлення і розвитку різних сфер суспільного життя на засадах єдиних загальнокультурних цінностей.

Література:

1. Зязюн І. А. Духовні чинники елітарної особистості: Розвиток особистості в полі культурному освітньому просторі /І.А.Зязюн // Міжнародний конгрес - ІV слов'янські педагогічні читання: зб. матеріалів - Черкаси: Вид-во ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2005. - С. 15-19.
2. Зязюн І.А. Концептуальні засади теорії освіти в Україні / І.А. Зязюн // Педагогіка і психологія професійної освіти. - 2000. - №1. - С. 11-24.
3. Мовчан В.С. Теорія і історія етики: Курс лекцій. Навчальний посібник /В.С. Мовчан. - Дрогобич: Коло, 2003. - 512 с.